

STM 1920

Jenny Lind

Tecknad av Charlotte Bournonville

Av Charlotte Bournonville

Översatt från danskan av Josef Andersson Hedar

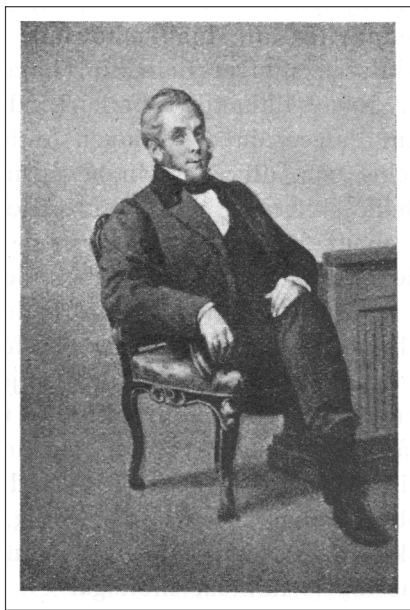
© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

ämnet trots allt ej varit nog intressant för att tillförsäkra operan en lång framtid, framgår emellertid otvetydigt av publikens snart inträdande likgiltighet för operan. Så snart utställningens feststämning var över, var även förtjusningen i det närmaste slut, och ej ens Jenny Linds personlighet — lika litet som förut Paërs och Henriette Sontags — kunde rädda operan från fall, trots all den påtagliga omsorg som Auber nedlagt å verkets musikaliska gestaltning¹.

Huruvida Jenny Lind under sin vistelse i Paris åren 1841—42 eller ens någonsin sammanträffat med Auber är obekant; som en egendomlighet förtjänar dock slutligen nämnas, att sångerskan aldrig sjungit i någon av dennes operor — den franska operastilen passade ej Jenny Lind.

¹ Aubers opera »Jenny Bell» nådde ej långt utöver Paris' Operacomique. I Sverige har den aldrig blivit given.

François Auber.
Efter orig.-fotografi i Musikhist. Museet.

JENNY LIND.

TECKNAD AV CHARLOTTE BOURNONVILLE¹.

(ÖVERSÄTTNING FRÅN DANSKAN AV JOSEF ANDERSSON HEDAR.)

Av alla minnen från min barndom finnes det ej något, som fäst sig så djupt i mitt sinne, som det intryck jag fick av Jenny Linds sång. Ja, egentligen av hela hennes personlighet. Hon står för mig som en uppenbarelse från en högre värld, och fastän jag endast var 10—11 år gammal, då jag hörde henne, kommer jag fullständigt ihåg ej endast varje melodi hon sjöng, utan till och med den minsta nyans i föredraget av alla hennes roller, av var romans eller folkvisa. Då hon kunde göra ett så outplånligt intryck på ett barn, kan man nog fatta det formliga raseri av hänförelse, som grep alla, som fick höra henne. Man har senare påstått, att flera andra sångerskor haft en större röst och lika mycket sångkonst som hon. Det är möjligt. Men visst är, att ingen har utövat en sådan trollmakt på hela sin samtid som Jenny Lind. Den egentliga trollmakten i hennes konst låg säkerligen däri, att det var

¹ Ur CHARLOTTE BOURNONVILLE, Erindringer fra Hjemmet og fra Scenen, Kphn 1903, sidd. 292—303. Denna bok innehåller även präktiga skildringar från Stockholms musikliv på 1850-talet. Jenny Linds namn förekommer ofta nämnt i boken. Red. får härmed uttala sin tacksamhet till Gyldendalske Boghandels Forlag, Kphn, som lämnat sitt medgivande till översättningen av denna ypperliga karaktäristik, vilken alltför litet beaktats i Sverige. — Charlotte Bournonville var född i Kphn 1832 och dog i Fredensborg 1911. Hon var dotter till den berömde balettmästaren August B. och utbildades till sångerska (alt) bl. a. under Lamperti i Milano; debuterade å kgl. operan i Stockholm som Fides i »Profeten»^{16/10} 1857 och sjöng sedan en säsong i den svenska huvudstaden; var därefter fr. 1859 engagerad vid kgl. teatern i Kphn. 1883 lämnade hon scenen och tillbragte sina sista dagar i Fredensborg. 1891 utgav hon sin faders »Efterladte skrifter». 1906 utkom av hennes hand: »Skyggerids af gamle Minder». En nekrolog över henne av CARL BEHRENS finnes i Ill. Tidende^{2/4} 1911.

hennes vackra, rika själ, som kom till uttryck i hennes toner. Hon har själv sagt en gång: »Konsten måste tillhöra livet. Den måste stå i levande beröring med allt, som utgör människonaturens rikedom, renhet och ädelhet». Hon säger vidare: »Konsten vore i sig själv — hur fin och utsökt den mekaniska organisationen än kan vara — likväl blott en livlös kropp, om den icke fylldes, genomträngdes och förklarades av en religiös själs ande». Jenny Lind hade en djup religiös känsla, som senare urartade i starkt pietistisk riktning. Men under ungdomstiden var hon livsglad, munter och bedårande älskvärd, i synnerhet då hon var vid gott humör.

Charlotte Bournonville.
Efter fotografi.

Den svenske författaren Orvar Odd (STURZENBECKER), som hade känt henne från barndomen och som har skrivit något om henne, säger också: »Jenny Lind var ett muntert, upprymt, naturfriskt barn», — och likväl hade hon ej haft något lyckligt barndomshem.

Mina föräldrar hade blivit bekanta med henne i Stockholm, då hon var en helt ung flicka, och de blevo sedan den gången helt betagna i hennes oerhörda talang. Hon hade flera gånger besökt dem i Köpenhamn, men det var först på hösten 1843, som far lyckades övertala henne att låta höra sig i vår huvud-

stad. Hon hade stor lust till det. Men då hon hade sett fru Heiberg i en glansroll, blev hon gripen av en verklig fruktan för att uppträda på en scen, som ägde en så stor konstnärinna som fru Heiberg. Jag kommer mycket väl ihåg med vilken förvåning jag såg, att en »vuxen människa» kunde gråta och vrida sina händer och rasa av ångest och förtvivlan. Först då far erbjöd sig att gå till teaterstyrelsen och återtaga hennes löfte, lugnade hon sig och lovade att göra ett försök med den första repetitionen. Jag kommer också ihåg hennes överströmmande glädje, då hon kom hem från denna repetition, vid

vilken hon hade sjungit som en ängel, och hela orkestern och alla de närvarande konstnärerna hade gråtit av hänförelse och applåderade som vansinniga. Hon flög far om halsen och svängde honom runt i det hon upprepade: »Var inte ond på mig, gode snälle herr Bournonville!» — De triumfer hon firade detta år och två år senare äro nästan enastående i vår teaterhistoria.

Eftersom hon var mina föräldrars gäst, hade vi barn ett enastående tillfälle att dra fördel av henne både som konstnärinna och människa. Då barnens rum alltid var det största och bästa i vår bostad, blev detta naturligtvis iordningställt för Jenny Lind, och vi blevo instoppade, var det föll sig bäst. Men i anledning därav hade vi också i hög grad känslan av att vara hennes värdinnor, och vi unnade henne inte just mycket ro. Innan hon var uppstigen på morgonen, rusade vi in till henne, och som hon var en stor barnvän, tog hon alltid vänligt mot oss, gav oss sina smycken att leka med och nändes aldrig köra ut oss. Hon hade mycket roligt åt oss, då vi ganska tidigt på hennes födelsedag (6 okt.) kommo infarande till henne

J. Lind (6 e).
Efter tysk litografi. Kungl. bibl.

klädda i nattdräkter och överöste henne med blommor. Jag kommer ännu ihåg, att hon önskade, att hon kunde bevara dessa »blomsterkvastar» till sitt blivande hushåll. Antagligen ha buketterna haft en sorglig likhet med vispar. Men viljan var god, och det förstod hon.

Vi stodo som fastspikade vid pianot, då hon sjöng sin morgonpsalm, då hon övade sina drillar eller genomgick sina roller. Hon måste haft en märkvärdig uthållighet. Hon kunde utan uppehåll sjunga som en näktergal, och hon talade aldrig om trötthet. Jag fick ofta följa med henne på flera repetitioner,

och jag hörde henne alla kvällar hon uppträdde. Och då vi vid hemkomsten från föreställningen sågo gatan svart av människor och hörde dessa tusentals människor utbrista i jublande leverop för Jenny Lind, då förekom ju oss allt detta som en saga.

I stort sett voro vi barn denna tid våra egna herrar. Det var aldrig tal om arbete. Dels var vårt lärum upptaget och dels voro våra lärare och lärarinnor så »besatta» av »Jenny Lind-raseri» att vi knappast skulle haft den minsta lilla nytta av deras undervisning den gången. Från morgon till kväll myllrade det av besökande i vårt hem, och då ingen sade något till mig, använde jag tiden till att formligen sluka varje ord, som sades till eller om Jenny Lind. Varje dikt, som hon besjöngs i, lärde jag mig utantill. Det var isynnerhet en, som jag svärmade för. Den var av Siesby.

Barn ha ju god iakttagelseförmåga, och det intresserade mig naturligtvis särskilt att lägga märke till de herrar, som gjorde Jenny Lind sin kur, eller i tysthet voro dödligt förälskade i henne. Bland dessa senare fanns en ung norsk officer i jättegestalt och med ett mycket krigiskt utseende. Men så snart Jenny Lind blott sjöng en enda ton, brast han ut i sådana snyftningar att åhörarna hyssjade, och min syster och jag nästan kvävdes av skratt.

En som var verkligt förälskad i Jenny Lind och som senare tillstått det helt uppriktigt, var H. C. Andersen. Vi barn höllo i grund och botten förfärligt mycket av honom. Men vi kunde alls inte tänka oss honom som »primo amoroso», och det roade oss naturligtvis att retas med honom. Under Jenny Linds besök kom han till och med flera gånger om dagen till oss, och han frågade alltid oss barn i enrum: »Har inte Jenny Lind talat om mig? Har hon aldrig sagt 'han är mig kär'?» — och alltid blev svaret: 'Nä!' — antingen det var sant eller ej. Ty Jenny Lind talade verkligen ofta om Andersen och hyste en varm vänskap för honom och en stor beundran för hans diktverk, men hon besvarade ej hans kärlek. Det kan man se av många lustiga yttranden om honom i hennes brev. Längre fram har Andersen själv talat om, att han en afton följde Jenny Lind hem från en bjudning, där hon varit tillsammans med mina föräldrar, vilka på hemvägen gingo ett långt stycke framför dem. Det var månsken, och Andersen var mycket senti-

mental och skulle just mycket poetiskt förklara henne sin kärlek. Men just som han börjar sin »höga flykt», utbrister hon: »Nå, Andersen! Nu rakt ut med de långa skankarna! De andra är redan hemma!» — Det var inte utan att det var en kalldusch, som kunde dämpa hänförelsen.

Jenny Lind var mycket välgörande och denna egenskap blev satt på åtskilliga hårda prov den tid hon uppehöll sig här.

J. Lind. Kgl. bibl. (13).

Det var nämligen inte endast hennes beundrare, manliga och kvinnliga, som belägrade vårt hem, utan också formligen en här av tiggare. Och då man inte alltid kan se på folk till vilken kategori de höra, så var det inte lätt att hålla borta från henne dessa besvärliga gäster, som ofta togo de märkvärdigaste anledningar till sitt tiggeri. En dam begärde sålunda, att Jenny Lind skulle ge henne en ny parasoll, emedan hon hade förlorat sin i trängseln vid en av Jenny Linds konserter

i »Ridhuset». — Större glädje hade hon av sin kärleksgärning mot »de försummade barnens räddning». Hon gav nämligen en konsert på hovteatern, som inbragte en stor summa, som hon överlämnade till detta sällskaps styrelse. Hon fick också mottaga en mycket vacker tacksambetsadress. Hon sade då till H. C. Andersen: »Är jag inte lycklig, som kan uträtta någont gott med min sång». — Ett vackert drag av hennes människokärlek måste jag omtala här. En av fars närmaste vänner en mycket musikalisk ung man, låg svårt sjuk, och sorgen han kände över att inte få höra Jenny Lind, bidrog ej så litet till att förvärpa hans tillstånd. Då Jenny Lind hörde detta, ropade hon: »Snälle herr Bournonville, låt mig bara få sjunga för den sjuke mannen!» — Det var kanske ett vågstycke att utsätta en dödssjuk människa för en sådan sinnesrörelse, men det lyckades. Ty efter att ha hört hennes härliga sång (naturligtvis från ett sidorum), började han att repa sig, och han nästan delade min tro på, att Jenny Lind kunde göra underverk. — Den tron var jag i alla fall inte ensam om. Jag kommer ihåg, att en morgon kom det en mycket elegant herre upp till far och talade om, att han förgäves hade stått hela natten i kö utanför teatern för att få biljett till Jenny-Lind-föreställningen. Allt var utsålt, och nu bad han far så innerligt om att skaffa honom två platser var som helst. Hans hustru var nämligen sinnessjuk av melankoli, och han hade nu byggt sitt sista hopp på, att hon möjligtvis skulle kunna bli frisk, om hon fick höra Jenny Lind. Far skaffade honom naturligtvis platser. Jag har aldrig fått veta, vem han var eller om hans hopp blev uppfyllt. Jag tror dock, att för Jenny Lind var ej något omöjligt. Gud vet, om hon inte skulle kunna tämja vilda djur. Över människor hade hon en förunderlig makt. Vi hade en gammal jungfru, som förut hade tjänat hos min mormor och sedan varit barnsköterska för flera av oss. Hon såg ut som en häxa och var mycket från och vresig. Men så länge J. L. uppehöll sig i vårt hus, var det gamla trollet blid som en duva och i ständig feststämning. — En annan underlig figur, som jag också hade stor respekt för, var en gammal mager skinn-torr amagergumma, som satt i porten till det hus, där vi bodde. Det var föresten en liten modig kvinna. Hon hade en gång hjälpt polisen att fånga en tjuv, som till och med var beväpnad med en kniv. Men hon var som ett rivjärn. Till och

med hennes hjärta hade Jenny Lind fångat. Då Jenny kom tillbaka hit 1845, blev hon så förtjust över att återse amagergumman på den gamla platsen, att hon omfamnade henne, och »Amagermor» sjönk nästan ihop av glädje och rörelse.

Jenny Lind var en märkvärdigt blygsam människa. Isyn-

Edv. Magnus' oljemålning av J. Lind (10 c).

Efter en reprod. i Kungl. bibl. Sthlm.

nerhet hade hon alltför små tankar om sitt eget utseende, och det var hennes fulla allvar, då hon svarade far, som förebrädde henne, för att hon aldrig hade velat mottaga de lysande anbuden från den stora operan i Paris: »Jag är för ful. Med min potatisnäsa kan jag omöjligt göra lycka i Paris». Den nu avlidna svenska skådespelerskan fru Hvasser hade en påfallande likhet

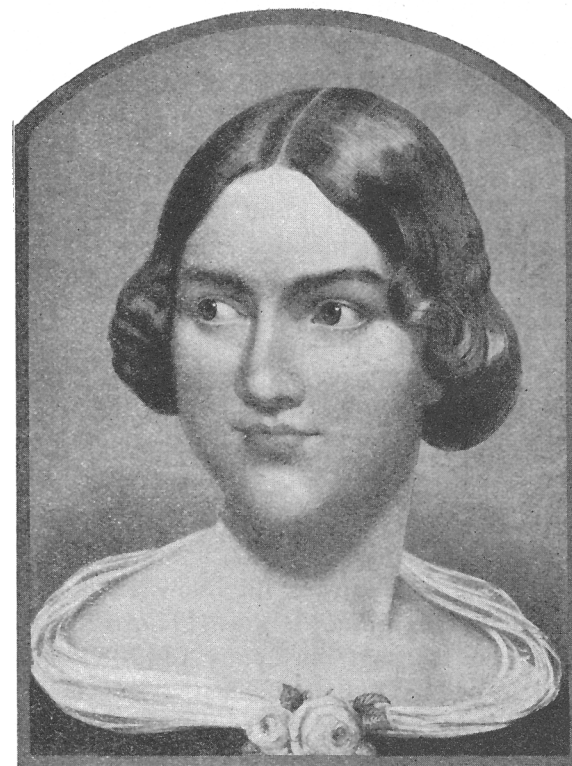
med Jenny Lind. Det berättades i Stockholm, att då Jenny Lind fick se henne, utbrast hon: »Den vackra flickan kan då omöjligt likna mig!» — Jenny Lind hade helt visst icke någon vacker näsa, och hennes anletsdrag voro inte regelbundna. Men hon hade en hög, fulländat vacker gestalt och de vackraste ögon med ett obeskrivligt vackert, nästan överjordiskt uttryck.

Jenny Lind klädde sig vit på scenen. Men i det dagliga livet intresserade hon sig mycket litet för sin toilett och förstod sig knappast på det. En kväll skulle hon på bal med mina föräldrar, och som hon var ganska enkelt klädd, bad mor henne att åtminstone taga några armband på sig. Hon kom då med armband på båda armarna ända från handleden upp till armbågen och frågade: »Är det bra så?» — Även vad hennes talang beträffade, var hon otroligt blygsam, och hade en skarp blick för sina fel, som andra förgäves sökte efter. Och hon kunde aldrig själv förstå, hur hon kunde göra en så stor lycka. Då hon första gången fick höra fru Michaëli och någon yttrade, att fru M. var den bästa sångerska, som Sverige haft efter Jenny Lind, svarade hon mycket allvarligt: »Nej, så vacker röst har jag aldrig haft». Då fru M. sedermera kom till London, tog Jenny Lind moderligt hand om henne och fru M. ansåg, att hon hade henne att tacka för sin egentliga konstnärliga utveckling.

Jenny Lind kom aldrig mer till Köpenhamn, fastän hon ofta tänkte göra det, efter vad jag vet av hennes brev till mina föräldrar. Hon hyste hela sitt liv en stor kärlek till Danmark, »det första främmande land», där hon uppträdde, och där alla hade varit vänliga och goda mot henne. Ända till slutet av sin levnad stod hon i ständig brevväxling med min mor, och ständigt sände hon hjärtliga hälsningar till de danska vänner, som ännu levde. Hon skriver i ett av sina sista brev: »Aldrig har jag vid någon teater i världen träffat så många älskvärda och bildade konstnärer som i Köpenhamn».

Under ett besök i Wien träffade min far Jenny Lind. Hon åtföljdes nu av sin man, pianisten Otto Goldschmidt och sin lille son. Far skriver i sitt 'Teaterliv': »Hon var alldeles densamma hjärtliga enkla Jenny Lind, som då jag hade henne till gäst i mitt enkla hem». Jenny Lind hade den gången inte endast avslutat sin dramatiska bana, utan hon hade till och med fått den sjukliga idén, att teatern var idel lögn och bländ-

verk och att det var synd att uppträda på scenen. Dessa åsikter gav naturligtvis anledning till häftiga dispyter mellan far och henne. Far var en troende man. Men ortodox var han inte. Den eviga fördömsen t. ex. varken kunde eller ville han tro på. Ruelse och förkrosselse lågo hans ljusa sinne så oändligt fjärran. Han älskade sin konst, och för honom stod kyrkan och teatern varandra mycket nära. Då Jenny Lind en

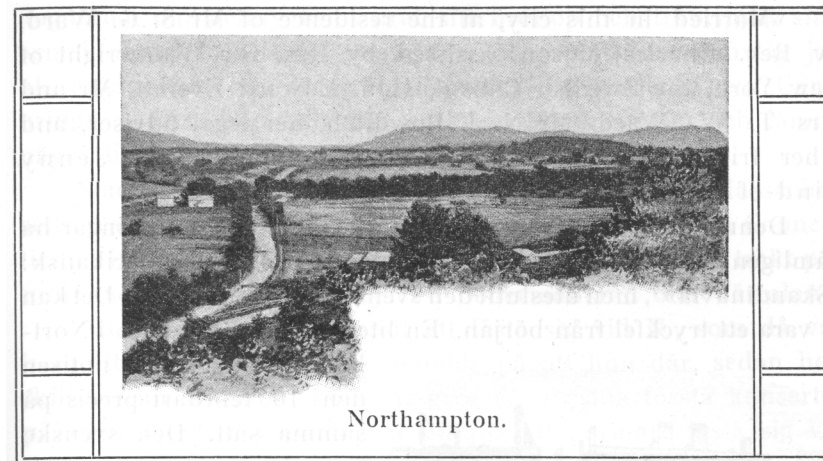

Jenny Lind. Ur ett engelskt sånghäfte 1847 (16).

dag yttrade, att hon nu helst ville sjunga uteslutande på kyrkonserter, svarade far: »Den gången J. L. sjöng på teatern, kände publiken sig liksom upplyft till himmelen och kom ofta Vår Herre långt närmare än i själva kyrkan. När du däremot sjunger på en kyrkokonsert, så strömmar folket till kyrkan inte för Guds skull utan för din, och ofta slåss de i kyrkodörren för att kunna tränga sig fram till de bästa platserna. Vad är nu mest kristligt, att föra kyrkan in i teatern eller

teatern in i kyrkan?» — Goldschmidt höll fullständigt med far. Men Jenny blev ond och sade, att det var ett riktigt advokatprat och »då ärkebiskopen av Canterbury hade sagt, att det var synd att sjunga på teatern, så måste det vara synd». Beviset var ju ej överdrivet slående. Till slut satte Goldschmidt sig till pianot och spelade en polska. Jenny och far räckte varandra handen och svängde sig snart i en så livlig dans, som om de varit på »själva Grönalund». Den striden slutade alltså mycket angenämt.

Längre fram besökte far henne i hennes vackra hem utanför London, och hon tog emot honom med sådant jubel, att hennes barn utbrast: »Är det vår morfar?» — Hon förde nu ett lugnt, lyckligt familjeliv och hade helt övervunnit de sjukliga anfäktelserna. Hon hade ännu kvar sin härliga röst, och hennes sång gjorde samma mäktiga intryck på far som i forna dagar. Hon saknade varken teatern eller sina triumfer, men hon tog sig moderligt an mången ung konstnärinna, och i Stockholm har hon stiftat ett hem för unga musikaliska kvinnor, där de kunna få en god kristlig uppfostran, som motvikt mot de frestelser, som möjligen komma att möta dem på konstnärslanan. — Det är omöjligt att räkna upp allt, som hon gjort för fattiga, för sjuka, för skolor o. s. v. i synnerhet i England, där hon tillbringade de flesta åren av sin levnad. Hon var också älskad och beundrad av alla, i slott och i de minsta kojor och ej minst i sjukhusen, dit hon själv kom med tröst och uppmuntran till de sjuka. Disraeli [Lord Beaconsfield] har en gång i ett tal sagt om Jenny Lind: »Det är som ett förverkligande av mänsklighetens ideal, då vi se denna ädla, varmhjärtade kvinna knäböja vid plågans, vid nödens och sorgens läger, hon, som äger en oförliknelig, allt betvingande trolldoms-makt att hänrycka den ena nationen efter den andra». Han säger vidare: »Det är något ofattbart vackert i ett liv, ägnat åt himmelska toner och ännu mer åt himmelska gärningar. . . . Jag böjer mig djupt för konstnärinnans stora talang. Jag ärar den rena, enkla människoälskande kvinnan men framför allt beundrar jag Jenny Lind för att hon rätt har uppfattat sin uppgift, för att hon helt har förstått och bevisat, att en stor konstnär, som är genomträngd av sin uppgifts allvar, står i främsta rummet bland människosläktets välgörare».

Northampton.

JENNY LINDS BRÖLLOP I BOSTON OCH SMEKMÅNAD I NORTHAMPTON.

AV HELGE SANDBERG.

I alla de utmärkta svenska Jenny Lind-biografier, som tid efter annan utkommit — av MARIA HOLMSTRÖM, SVEN DORPH och TOBIAS NORLIND — har det varit en liten lucka i Jenny Linds liv på en fyra månader under hennes Amerikavistelse. Och dock är den »luckan» kanske den intressantaste och alldeles säkert den lyckligaste episoden i hennes liv! Jag menar hennes bröllop i Boston med ty åtföljande fyra »smekmånader» i det idylliska Northampton i Staten Massachusetts.

Sven Dorph förmäler i sin första Jenny Linds-bok, att bröllopet ägde rum den 5 februari 1852 »i Mr Grey Wards hus i Boston».

Detta hus, beläget i det förnåma West End, Louisburg Square nummer 20, finnes ännu kvar (se bild s. 182), och jag tycker, att både svenskar och amerikaner i Boston borde sätta i gång en liten insamling för en värdig minnestavla på huset till 100-årsminnet den 6 oktober. Jag har givit en liten påstötning i den svensk-amerikanska pressen till den kraft och verkan det hava kan, och låter nu frågan gå vidare. . . .

Angående vigseln förmäler »Boston Courier» för den 6 febr. 1852 följande: